אמור ג

א. אין דער פרשת המועדות בפרשתנו נאָך דעם וואָס די תורה זאָגט אַן וועגן קרבנות און יו"ט פון שבועות, שטייט אין פסוק[1]: „ובקוצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקוצרך ולקט קצירך לא תלקט גו'". שטעלן זיך מפרשי התורה און זיינען מסביר דעם טעם וואָס די תורה זאָגט אַן וועגן די מצוות פון פאה ולקט ביי דעם ציווויי אויף מועדות:

א) דער אבן עזרא זאָגט[2]: וטעם להזכיר ובקוצרכם את קציר ארצכם פעם שנית[3] בעבור כי חג שבועות בכורי קציר חטים הזהיר שלא תשכח מה שצויתיך לעשות בימים ההם.

ב) דער רמב"ן איז מסביר: כי בקוצרכם את קציר ארצכם רמז לקציר הנזכר בראש הפרשה[4] יאמר כי כש־תבואו אל הארץ וקצרתם את העומר ראשית קצירכם לא תכלה פאת השדה ההוא לצורך העומר ולא תלקט הלקט לומר שלא תדחה המצוה ההיא את הלאוין האלה.

ג) כעין זה זאָגן אַנדערע מפרשים[5], אַז די תורה קומט באַוואָרענען אַז אויך די שדה וואָס מ'האָט פון איר געבראָכט דעם עומר, איז מחוייב אין פאה ולקט — וואָרום עס וואָלט געווען אַ סברא צו זאָגן, אַז היות מ'האָט די „ראשית קצירכם" פון דער שדה — געבראָכט אַ קרבן לה', מ'האָט שוין מקיים געווען אַ מצוה מיט דעם קציר פון דער שדה, וואָלט מען געקענט מיינען אַז מ'איז ניט מחוייב מקיים זיין אין דער שדה אויך די מצוות פון פאה ולקט.

לפ"ז דאַרף מען פאַרשטיין וואָס רש"י בפירושו ברענגט אַראָפּ די דרשה פון תו"כ[6] „אמר רבי אוורדימס[7] ברבי יוסי מה ראה הכתוב ליתנם באמצע הרגלים פסח ועצרת מכאן וראש השנה ויוהכ"פ וחג מכאן, ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי מעלין עליו כאילו בנה בית המקדש והקריב עליו קרבנותיו בתוכו".

איז ניט מובן — וואָס רש"י ברענגט אַלץ תירוץ אויף דער שאלה אַ דרשה (אין אגדה) פון תורת כהנים — פאַר־וואָס איז ער ניט מפרש כפשוטו ע"ד ווי די תירוצים הנ"ל?

דאָס וואָס רש"י וויל ניט אַננעמען, בפשש"מ, דעם תירוץ פון רמב"ן (און פון אַ טייל פון די אַנדערע מפרשים) קען מען מסביר זיין ווייל[8] לפי תירוץ זה האָט דער פסוק („ובקוצרכם וגו'") געדאַרפט שטיין „בראש הפרשה", גלייך

1) כג, כב.

2) ועד"ז בחזקוני עה"פ. ולהעיר גם מרשב"ם עה"פ.

3) קדושים יט, ט.

4) כג, יו"ד.

5) כלי יקר. אוה"ח. אברבנאל בטעם הב'.

6) עה"פ.

7) ברוב דפוסי חומש שלפנינו „אבדימי". אבל בתו"כ „אוורדימס". וכ"ה בדפוסים אחדים דחומש. ועד"ז בדפוס ראשון ובכמה כת"י רש"י „אברדימס". ולכאורה כצ"ל וה„בחור זעצער" בראותו שם בלתי רגיל „תיקן" לשם ה„נכון" ורגיל ומפורסם „אבדימי" (ואין לומר להיפך — כי אין מסתבר כלל לומר שתיקן לשם בלתי רגיל וידוע). [ובסה"ד לא נמצא אבדימי ב"ר יוסי]. ובדפוס שני דרש"י וכמה כת"י רש"י „אבדימס". וראה סה"ד סדר תר"א סוף אות וא"ו. וראה לקמן הערה 56.

8) וכמ"ש בבאר מים חיים (לפרש"י) כאן.

נאך דעם ציווי פון קצירת העומר. אבער דער ביאור פון אבן עזרא איז לכאורה א ביאור פשוט ומספיק אין פשוטו של מקרא.

ב. וועט מען דאס פארשטיין בהקדים כמה דיוקים אין דעם פירוש רש"י:

רש"י שטעלט זיך אויף דעם וואס „ובקוצרכם"[9] און איז מפרש: „חזר ושנה לעבור עליהם בשני לאוין", און דער־נאך איז ער ממשיך „אמר רבי אוור־דימס כו'", כנ"ל

איז ניט פארשטאנדיק: ס'איז ידוע[10] אז בשעת רש"י זאגט א צווייטן באזונדערן פירוש אויף דעם זעלבן ענין אדער וואס, שטעלט ער עס אין א באזונ־דערן דיבור המתחיל —

פון דעם וואס דא נעמט רש"י אריין ביידע פירושים אין זעלבן ד"ה איז מובן, אז זיי האבן א שייכות צווישן זיך. ולכאורה זיינען דאס צוויי לגמרי באזונ־דערע ענינים: „חזר ושנה לעבור עליהם בשני לאוין" האט לכאורה קיין קשר ושייכות ניט מיטן מאמר פון רבי אוור־דימס, וואס איז מסביר פארוואס דאס שטייט „באמצע הרגלים".

אויך פאדערט זיך ביאור בדיוק כמה ענינים בפרש"י זה:

א) דער דיוק הידוע, אז רש"י ברענגט דעם מאמר בשם אומרו נאר דאן ווען דערמיט קומט צו א הוספת ביאור אין דעם תוכן המאמר (נייטיג — פאר א תלמיד ממולח).

ב) ער איז מפרט ומאריך בהקושיא „פסח ועצרת מכאן ור"ה ויוהכ"פ וחג מכאן" און באגונגט זיך ניט מיטן זאגן „מה ראה הכתוב ליתנם באמצע הרגלים"?

ג) אין פסוק ווערן דערמאנט נאר פאה און לקט — און רש"י איז מוסיף אויך „שכחה"[11].

[און אע"פ אז דאס איז דער לשון פון רבי אוורדימס אין תו"כ, איז אבער דרך רש"י בפירושו (כמדובר כמ"פ) ניט אראפצוברענגען דעם גאנצן לשון האומרו, ער ברענגט נאר דעם טייל וואס איז נוגע אין פשש"מ[12] (ובפרט אז בנדו"ד זאגט ניט רש"י בלשון „איתא בתו"כ" אדער כיו"ב)

— מיינט עס אז די אריכות המאמר איז נוגע (אויך) אין פשש"מ].

ג. די קשיא ווערט נאך שטארקער — רש"י איז בלאה"כ משנה, ובכו"כ פרטים, פון דעם לשון ווי עס שטייט אין תו"כ:

1) אין תו"כ איז דער לשון „ר"ה ויוהכ"פ מכאן" און רש"י איז מוסיף „וחג"[13]?

2) אין תו"כ שטייט „לקט שכחה ופאה

---

9) ואינו כותב „וגו'", כי כוונתו לכל הפסוק, כדרכו בכ"מ.

10) לדוגמא — בראשית פי' עה"ת „בראשית" ד"ה שני „בראשית ברא". בתחלת פרשתנו „בני אהרך" ד"ה שני „בני אהרך". ועוד.

11) וכן משנה הסדר (כבתו"כ —) מהכתוב [שנאמר תחלה פאה (לא תכלה פאת שדך) ואח"כ לקט (ולקט קציריך)] וכותב „לקט שכחה ופאה".

12) וכדמוכרח בנדו"ד גופא, שלא הביא הסיום של דברי רבי אוורדימס שבתו"כ: וכל מי שאינו מוציא לקט שכחה ופאה ומעשר עני מעלין עליו כאילו ביהמ"ק קיים ואינו מקריב קרבנותיו לתוכו (אבל להעיר שגם בפס"ז כאן ליתא הסיום). וגם משמיט מעשר עני, כדלקמן בפנים.

13) וכ"ה בדפוסי רש"י ורוב כת"י רש"י. אבל בדפוס שני ליתא. וגם בזה מסתבר לומר „שתוקן" להתאים לתו"כ, כבהערה הבאה.

ומעשר עני" — און רש"י איז משמיט „מעשר עני"[14]?

3) אין תו"כ איז דער לשון „שכל מי שהוא מוציא כו'"[15], און רש"י זאגט „שכל הנותן לקט כו' לעני כראוי".

4) אין תו"כ — „מעלין עליו כאילו ביהמ"ק קיים והוא מקריב קרבנותיו לתוכו" און אין רש"י: „מעלין עליו כאילו בנה[16] ביהמ"ק והקריב עליו קרבנותיו בתוכו"[17].

און אע"פ אז ס'איז משמע אז רש"י האט געהאט אזא גירסא אין תו"כ בדברי רבי אוורדימס[18], וויבאלד אז רש"י ברענגט דאס בשמו, איז אבער דאס גופא דורש ביאור: פארוואס האט רש"י אויסגעקליבן דוקא די גירסא פון דברי רבי אוורדימס (ווי ער ברענגט זי), און ניט די גירסא הרגילה והנפוצה וואס שטייט בתו"כ לפנינו,

פון דעם וואס ער נעמט אן דוקא די גירסא, איז מוכח אז זי איז (מער) מתאים און מסתבר בפשט"מ.

ד. ווייטער איז רש"י מעתיק דעם ווארט „תעזוב" און איז מפרש „הנח לפניהם והם ילקטו ואין לך לסייע לאחד מהם".

פרעגט[19] מען אויף דעם: פארוואס איז רש"י מפרש דעם ווארט „תעזוב" ערשט אין דער פרשה — און ניט פריער אין פ' קדושים, וואו עס שטייט (צום ערשטן מאל) דער זעלבער לשון[20]?

ה. ויש לומר הביאור בכל זה:

וואס דער פסוק „ובקוצרכם וגו'" שטייט דא (אין פרשת המועדות בכלל, און ניט אין א מקום המיוחד פאר די מצוות), איז לפי פשט"מ (דרך רש"י בפי') קיין קשיא ניט:

ע"ד הפשט קומט דאס בהמשך צו די פריער געזאגטע (בפרשה זו) מצוות, וואס דער פסוק זאגט אן בקשר צו קצירת התבואה: ער הויבט אן פריער „כי תבואו אל הארץ וגו' וקצרתם את

14) כ"ה ברוב הדפוסים שלפנינו, ובדפוס שני דרש"י. אבל בדפוס ראשון וכמה כת"י רש"י איתא ברש"י גם „מעשר עני" (כבתו"כ). וכנראה שגם בזה „תיקן" הבחור הזעצער (או שנשתרבב) ע"פ התו"כ במקום לשון רש"י „לעני (כראוי)" וכתב „מעשר עני כראוי".

15) וביל"ש כאן „שכל מי שמניח".

16) כ"ה ברוב הדפוסים (כולל דפוס שני) וכת"י רש"י. בדפוס ראשון וכמה כת"י רש"י הוא כבתו"כ. אבל גם בזה נראה ש„תוקן" ע"פ התו"כ (כי באם הי' כתוב כבתו"כ „קיים" פשוט שלא יתקן לגירסא חדשה מלבו דלא כבתו"כ — „בנה").

17) אולי י"ל שלרש"י זהו פירוש בדברי התו"כ, דאל"כ הול"ל כאילו הקריב קרבנותיו בביהמ"ק, דההקדמה „מעלין עליו כאילו ביהמ"ק קיים" — אין קיום ביהמ"ק שייך ל„עליו", לפעולתו.

18) אבל אינו מוכרח שכן הוא בכל שינוים הנ"ל, כי י"ל שרש"י מבאר דברי רבי אוורדימס אף שאי"ז לשונו (כמדובר כמ"פ). אבל גם עפ"ז צריך ביאור מה מכריח ביאור ושינויים בזה?

19) שפ"ח כאן בשם הנח"י.

20) בשפ"ח: וע"ק מנ"ל למדרש שתי דרשות מתיבה אחת. ונ"ל דחדא מתרצת לחברתה, עי"ש תירוצו. ולפי פירושו נמצא, שדרשה אחת נלמדת מ„תעזוב" שבפ' קדושים, והב' — מ„תעזוב" שבפרשתנו, „והרב רצה לכתוב שתי הדרשות בפעם אחת ולפיכך המתין לכאן".

אבל: א) כמדובר כמ"פ — אי"ז דרך רש"י (ודרך פשט"מ) להמתין בהבנת הכתוב עד לפרשה שניה; ב) מפשטות לשון רש"י לא משמע שב' דרשות הן, כי אם ש„אין לך לסייע" הוא השלילה של מ"ש לפנ"ז „הנח לפניהם כו'".

ומש"כ במשכיל לדוד כאן, הרי (נוסף על קושיא הב' הנ"ל) אינו (ואפילו לא ברמז) בפרש"י. רש"י לא כותב: א) שפאה ניתנת גם בעמרים, ב) שאז צריך לחלק לפניהם, ואדרבה, הפכי משמע מפשטות לשון רש"י. וראה לקמן בפנים סעיף יב.

*) ראה לקו"ש חי"ד ע' 46 הערה 12 בשוה"ג. ועוד.

קצירה והבאתם את עומר גו״ דערנאך שטייט דער אַנזאג פון „מנחה חדשה״[21] וואָס מ׳ברענגט בחג השבועות מן החדש פון חטים, און בהמשך לזה זאגט אַן די תורה נאָך מצות וואָס זיינען פאַרבונדן מיט קצירת התבואה.

רש״י בפירושו באַוואַרנט (בעיקר) פאַרוואָס די תורה איז מזהיר אויף די מצות פון לקט ופאה אַ צווייטן מאָל (נאָך דעם ציווי אין פ׳ קדושים, און ווי דער אבן עזרא איז מדגיש: „וטעם להזכיר וכו׳ פעם שנית״)? און איז מפרש: „חזר ושנה לעבור עליהם וכו׳״.

[און מהאי טעמא גופא איז מובן דאָס וואָס רש״י לערנט ניט ווי דער אבן עזרא „הזהיר שלא תשכח מה שצויתיך לעשות כו׳״:

אין פ׳ קדושים צוזאַמען מיטן ציווי אויף פאה און לקט שטייט אין פסוק[22] „וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט״ — ובמילא אויב די תורה דאַרף אַנזאגן נאָכאַמאָל די מצות בנוגע אַן עני כדי שלא תשכח, האָט די תורה אויך גע־דאַרפט[23] איבערחזר׳ן דעם ציווי פון „כרמך לא תעולל ופרט וגו׳״[24].

איז פון דעם מוכח אַז מ׳האָט ניט מורא פאַר שכחה (וכיו״ב) ביי די מצות — און ווי מ׳זעט ביי רוב המצות, אַז די תורה באַוואַרנט ניט אַ צווייטן מאָל (אפילו ניט אַלעמאָל וועט עס קומט זייער זמן), אַז מ׳זאָל זיי ניט פאַרגעסן צו מקיים זיין.

דעריבער לערנט רש״י אַז דאָס וואָס „חזר ושנה״ איז „לעבור עליהם בשני לאוין״. און ס׳איז קיין קשיא ניט פאַר־וואָס האָט די תורה באַשטימט אַז מ׳איז עובר „בשני לאוין״ דוקא ביי די מצות און ניט ביי אַנדערע[25] — און ווי רש״י איז מפרש[26] „הרבה[27] מצות בתורה נאמרו ונכפלו כו׳ לחייב ולענוש על מנין לאוין שבהם״ (און אין פשוטו של מקרא האָט קיין אַרט ניט צו פרעגן פאַרוואָס זיינען די מצות אויסגעטיילט אין דעם פון אַנדערע[28])].

ו. דווקא נאָך דעם פירוש שטעלט זיך (בעיקר) די שאלה „מה ראה הכתוב ליתנם באמצע הרגלים״ — און די קשיא האָט אַן אַרט דוקא וועט די „אמצע הרגלים״ איז באופן פון „פסח ועצרת מכאן ור״ה ויוהכ״פ וחג מכאן״. והביאור:

וועט די אזהרה פון „ובקוצרכם וגו׳״ וואָלט געמיינט אַ נייעם ציווי אויף פאה ולקט, וואָלט מען געקענט מסביר זיין כנ״ל, אַז דער פסוק שטעלט דאָ די מצות פון פאה ולקט כשם ובהמשך וואָס ער זאָגט די אַנדערע ציווים בשייכות צו קצירת התבואה. וויבאָלד ס׳איז אַ ציווי ולאו חדש שטעלט עס דער פסוק דאָ, כדי מ׳זאָל ניט מיינען אַז מיט די אויבנ־דערמאָנטע דאָ מצוות וואָס זיינען פאַר־בונדן מיט קצירת התבואה ענדיקן זיך די מצוות ביים קציר (ובמילא קען ער שוין ענדיקן שניידן און נעמען די גאָנצע תבואה פאַר זיך — ע״ד פי׳

---

21) כג, טז.

22) יט, יו״ד.

23) להעיר מכלי יקר כאן: ובזה מיושב מה שלא הזכיר פרט כרמך כו׳.

24) דרך אגב דפאה ולקט — את״ל דלקיטת הכרם הוא לאחרי חגה״ס (ראה לקמן סעיף ט והערה 47).

25) ולהעיר שבנוגע לעוללות נאמר עוה״פ בפ׳ תצא (כד, כא), משא״כ בפרט.

26) תשא לד, כג.

27) ואינו אומר „רוב מצות״.

28) אבל י״ל שמוסבר הוא ע״פ מש״כ בהמשך פירושו — השינוי והחידוש שבהם לגבי שאר מצות. ראה לקמן בפנים.

אנדערע מפרשים בס"א), נאר „ובקוצ־רכם את קציר ארצכם" זיינען דא נאך מצוות וואס מ'דארף טאן איידער מ'קען נעמען און הנאה האבן דערפון — „לא תכלה פאת שדך כו' ולקט קצירך לא תלקט".

וויבאלד אבער אז די אזהרה איז נאר „לעבור עליהם בשני לאוין"[29], איז עס נאר מתאים צו שטייען דא (און ניט בפרשה הדומה בתוכנה להפרשה שנאמר בה בפעם הא') אויב דאס האט א שייכות צום תוכן פון דער פרשה. (וואס מ'דארף דאך דאס ניט באווארנען דא, היות מ'וויים שוין די מצוה פון פריער, כנ"ל) —

אבער בנדו"ד שטייט דער פסוק צווישן ענינים וואס (עיקר) תוכנם איז (ניט אזויפיל די מצות שבקצירה, נאר) מצות הקרבנות[30] (פון די רגלים)[31] — והא ראי': „פסח ועצרת מכאן ור"ה ויוהכ"פ (וחג) מכאן" (וואס ר"ה ויוהכ"פ האט ניט קיין שייכות צו (קצירת ה)תבואה), ומזה משמע, אז די גאנצע פרשה איז עיקרה קרבנות המועדות[32].

טא ווי פאסט דא אריין די אזהרה (לעבור בשני לאוין) בנוגע צו „פאה ולקט".

ז. אויף דעם קומט דער תירוץ „ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי מעלין עליו כאילו בנה ביהמ"ק והקריב עליו קרבנותיו בתוכו".

די הסברה פון דעם:

די שייכות און פארגלייך פון מתנות עניים צו הקרבת קרבנות איז מובן[33]: כשם ווי קרבנות הייבן זיך אן פון „אדם כי יקריב מכם ולא מן הגזל"[34] ער איז מקריב און גיט אוועק פון זיינע צום (מזבח וכהן — לויט דעם ציווי פון דעם) אויבערשטן, עד"ז איז אויך בא מתנות עניים וואס ער איז מקיים דעם ציווי ה' צו געבן (פון זיין תבואה צו די עניים — ער גיט אפ) פון זיינע נכסים צו (די עניים לויט דעם ציווי פון) דעם אויבערשטן.

און אע"פ אז דאס איז בא יעדער נתינת צדקה לעניים — איז עס אבער ביי די מתנות לקט שכחה ופאה ביתר שאת ובאופן מיוחד:

ביי סתם צדקה[35] קען געמאלט זיין אז דאס געלט וואס ער גיט האט ער פארדינט בלי יגיעה (דורך א לייכטן מסחר אדער ירושה, מציאה וכיו"ב); ס'איז נאר וואס וויבאלד אז מיט דעם איז „יכול

---

29) ואולי י"ל לאידך גיסא — שבאם הי' זה פעם הא' שנאמר הי' קשה עוד יותר „מה ראה כו'", דאין כאן מקומו. אלא שמתחלה מבאר רש"י העיקר — מה ש„חזר ושנה", שהוא כדי „לעבור עליהם בשני לאוין", ואח"כ ממשיך דגם לפ"ז עדיין ישנה הקושיא „מה ראה הכתוב כו'".

30) היינו, דנוסף לזה שאין המדובר כאן במצות שבקציר (כ"א ע"ד המועדות), הנה בענין הרגלים גופא, אין הכתוב בא לומר זמנו המיוחד בהתאם לתבואת הארץ (אביב, קציר ואסיף) כ"א מצות הקרבנות שברגלים, כדמוכח מזה שר"ה ויוהכ"פ מכאן, כבפנים והערה 32.

31) להעיר מרמב"ן פרשתנו כג, ב. וראה רש"י כג, ח. שם, כה.

32) וכדמוכח גם מזה שכאן לא תיאר הכתוב הרגלים (וזמנם) ביחס לתבואת הארץ כמו בפ' משפטים כג, טו (וברש"י), טז [ובפרט ששם (אף שזהו פעם הא' שנצטוו עליהם, אעפ"כ) נזכרו (חגה"ש וחגה"ס) רק בשם „חג הקציר גו' חג האסיף" (ולהעיר מרמב"ן שם, טז)] ובפ' תשא לד, יח ובפרש"י (וראה שם, כא ובפרש"י), שם, כב.

ובפרשתנו רק בנוגע לחגה"ס מתאר זמנו „באספכם גו'" (כג, לט), וגם זה לא בתחלת הפרשה כשמפרש זמנו.

33) וראה גו"א כאן.

34) פרש"י ויקרא א, ב.

35) ראה גו"א שם באופן אחר.

לקנות חיי נפשו", קומט אויס אז ער גיט אוועק „חיי נפשו"[36].

משא"כ די תבואה וואס ער גיט אפ אלס פאה ולקט כו' איז דאס א זאך וואס עס קומט דורך זיין יגיעה אין חרישה זריעה וכו' און דערנאך די קצירה, „בזיעת אפיך תאכל לחם"[37].

וואס דערפאר איז די דרשה פון רבי אוורדימס בתו"כ „מעלין עליו כאילו ביהמ"ק קיים והוא מקריב קרבנותיו לתוכו" שייך בעיקר ביי לקט שכחה ופיאה ומעשר עני און ניט ביי צדקה סתם.

רש"י טייטשט דאס אפ בהדגשה נוספת, אז די יגיעה אין דער תבואת הארץ וואס ער גיט אוועק צום עני — (און דאס נאך איידער ער נעמט די תבואה צו זיך און דאן גיט ער פון איר תרומה, מעשר וכו' און נאכדעם איז ער נהנה (פונעם לחם וכו' וואס ער קריגט) פון זיין תבואה) — איז דאס (ניט נאר ווי ער וואלט מקריב געווען קרבנות, נאר אויך) „כאילו בנה בית המקדש" — בדוגמת העבודה והיגיעה אין בנין ביהמ"ק, וואס קומט איידער ער איז מקריב קרבנותיו דארט.

ח. אין דעם פארגלייך — מעלין עליו כאילו ביהמ"ק קיים, אדער בנה ביהמ"ק, און „הקריב קרבנותיו" — זיינען דא צוויי ענינים:

א) דער אוועק נעמען פון זיך — מצד הציווי פון דעם אויבערשטן א זאך וואס „יכול לקנות חיי נפשו" און נאכמער — א זאך וואס ער קריגט עס דורך יגיעה מיט זיין חיות וכחות נפשו;

ב) דער געבן (מצד הציווי פון דעם אויבערשטן), די זאך ווערט געגעבן צו אן עני[38].

די נפק"מ צווישן די צוויי: אויב דער עיקר הדגשה איז דער יוקר הענין וואס ער נעמט אוועק פון זיך א זאך וואס איז געבונדן מיט חיות נפשו — איז ניט (אזויפיל) נוגע אין וועלכן אופן דאס קומט אן צום עני.

אויב אבער דער עיקר הדגשה איז אין דעם געבן — דעמאלט איז נוגע דער אופן, די שלימות הנתינה.

און דאס איז דער חילוק צווישן דעם לשון פון רבי אוורדימס ווי ער שטייט אין תו"כ און ווי ער ווערט געבראכט אין פירוש רש"י: אין תו"כ איז דער חידוש והשוואה הנ"ל (פון לקט כו' צו קרבנות) אין דעם וואס ער איז „מוציא" די תבואה פון זיין שדה כו'[39], דעריבער איז ער מוסיף אויך שכחה און מעשר עני, וואס זיינען לגמרי גלייך צו לקט ופאה אין דעם, וואס ער איז מוציא פון זיין רשות די תבואה, וואס קומט דורך יגיעת כפיו;

---

36) ראה תניא פל"ז (מח, סע"ב).

37) בראשית ג, יט ובפרש"י. שם, יח.

38) ואולי י"ל דתלוי בהטעמים דמצות פאה כו' (ומתנות עניים): לטעם החינוך (מצוה רטז) „כי השי"ת רצה להיות עמו אשר בחר מעוטרין בכל מדה טובה ויקרה ושיהי' להם נפש ברכה ורוח נדיבה . . כי מתוך הפעולות תתפעל הנפש כו'" — עיקר הענין הוא זה שמוציא מרשותו (ודבר שבא ע"י יגיע כפיו), שע"ז מתפעל נפש האדם. ולטעם המור"נ (ח"ג פל"ט) „כחמלת העניים והדלים לעזור האביונים במינים חלוקים" — עיקר ההדגשה הוא בהנתינה להעני כראוי. אבל י"ל דגם בחינוך עיקר המדה טובה הוא זה שנותן לנצרכים — ע"ש בהמשך לשונו „כי בהותיר האדם חלק א' כו' שיהנו בו הצריכים תראה בנפשו שובע ורצון כו'". וראה ספר מעיל צדקה סי' אלף תלג.

39) להעיר מקרבן אהרן לתו"כ פרשתנו כאן: והטעם בזה ברור הוא כיון דזה וזה עיקר העבודה הוא נדבת לבו לתת מממונו לעבודת הא-ל יתברך אשר צוהו. וראה הסברת הגר"א כאן.

משא"כ רש"י, וואס איז מדגיש דאס וואס „נותן . . לענין[40] כראוי", איז ער מוסיף נאר שכחה, היות אז נאר שכחה איז בדומה צו לקט ופאה אין דעם וואס די נתינה איז באופן הראוי — דהיינו:

די אלע דריי מצות (לקט שכחה און פאה) זיינען גלייך אין דעם וואס (ניט נאר גיט ער אוועק זאכן וואס זיינען פארבונדן מיט חיות נפשו, נאר) די נתינה איז אין א שלימות'דיקן אופן, דער נותן האט ניט דערביי (אפילו) קיין טובת הנאה[41] („נותן . . כראוי") ע"י וואס ער גיט עס לעבדו ולאמתו אדער צו עניים וואס זיינען אים נאענט וכיו"ב.

רש"י איז אבער משמיט מעשר עני, היות אז אין דעם האט דער נותן א טובת הנאה[42] — ער קען דאס געבן צו די עניים וואס ער קלייבט אויס (וואס זיינען קרובים וכיו"ב).

ומהאי טעמא איז אויך מער מתאים דער פארגלייך פון „כאילו בנה בית המקדש" (ניט נאר „ביהמ"ק קיים"), וואס דער בנין איז דורך א יגיעה וואס איר תכלית איז די הנאה פון יעדן אידן פון פון אלע אידן, פון כלל ישראל — ניט נאר „כאילו . . הוא מקריב קרבנותיו לתוכו" — פאר זיך.

ט. עס וועלט אבער די שאלה: די אלע פרטים אין לקט שכחה ופאה איז דוגמתם דא אויך בא עוללות ופרט כרמך וואס די תורה האט אויף זיי אנגעזאגט צוזאמען מיט די ציווים אויף פאה ולקט צום ערשטן מאל — פארוואס איז ר' אוורדימס ניט מוסיף אויך עוללות און פרט. און כאטש זיי שטייען ניט אין פסוק דא — איז ער דאך מוסיף שכחה, הגם זי וועלט ניט דערמאנט אין פסוק[43]?

דעריבער ברענגט רש"י אין דער קשיא די גירסא פון רבי אוורדימס „ר"ה ויוהכ"פ וחג מכאן" — צו מדגיש זיין, אז דא רעדט זיך וועגן דער צייט פון קודם החג — פאר דעם זמן פון „באספכם את תבואת הארץ"[44] (בחג הסוכות). און דערפאר איז דא מתאים צו דערמאנען נאר שכחה וואס זי איז שייך אינעם זמן

---

40) להעיר מכלי יקר כאן: „אבל לפירש"י קשה מה ענין קרבנות למתנות עניים וכפי הנראה יש קצת דמיון ביניהם כי גם הקרבנות רובן נאכלין לכהנים דרך צדקה".

41) חולין קלא, א. רמב"ם הל' מת"ע פ"א ה"ח. ומובן בפששט"מ מפשטות לשון הכתוב בפ' קדושים שם.

42) חולין שם. בחולין שם „מעשר עני המתחלק בתוך ביתו יש בו טובת הנאה" (וראה פרש"י שם, ע"ב ד"ה יש בהן). משא"כ המתחלק בגורן (רמב"ם שם פ"ו ה"י. תוד"ה מעשר עני חולין שם מספרי. ועד"ז בנדרים פד, ב. ר"ן ותוס' הרא"ש שם).

אבל להעיר שרש"י לא הביא ספרי הנ"ל בסתירת הכתובים בפ' ראה (יד, כח) ותבוא (כו, יב), ובב' המקומות כתב „תן להם כדי שביעה מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן כו'". ובכל אופן משמע דגם בגורן מחלקין אותו, ולא כלקט שכחה ופאה שהעניים לוקחים לבד (בוזזים). ראה רמב"ם שם הי"א. ר"ש, רע"ב ותוי"ט פאה פ"ח מ"ה. וראה משנה ראשונה שם.

*) ולהעיר שלפי פי' התוס' חולין שם ופי' הב' בר"ן נדרים שם, הרי תחלה יש בו טובת הנאה, דמחלקו בבית בימות הגשמים והנותר ממנו בימות החמה מניחו בגורן.

43) ובפרט דשכחה א) נאמר רק לקמן בפ' תצא (כד, יט), ב) בפסוק שם מפורש „לגר וליתום ולאלמנה יהי'", משא"כ בעוללות ופרט אשר א) כבר למדו ביחד עם פאה ולקט, ב) מצותה „לעני ולגר תעזוב אותם" הנאמר בפאה ולקט.

ודוחק לומר שלכן לא הוצרך רש"י לפרטו, כי מובן מאליו שקאי על עוללות ופרט שנאמרו ביחד עם פאה ולקט, משא"כ שכחה שהוצרך לפרשו כיון שלא נאמר שם.

44) פרשתנו כג, לט.

פון קציר ארצכם[45], אבער ניט[46] די מצות פון עוללות ופרט כרמך וואס זייער זמן איז בכלל שפעטער (בימי חג הסוכות)[47].

און דאס איז אויך מוסיף ביאור אין דעם וואס רש"י (בריינגט די גירסא וועלכע) איז משמיט „מעשר עני", וואָרום אויך די נתינת מעשר עני פון תבואת הארץ איז ע"ד הרגיל צוזאמען מיט נתינת המעשרות פון „יקבך" כו' — אין זמן האסיף[48] (אויך קומט דאס לאחרי די אסיפת התבואה והפירות אין בית[49]), וואס דאס איז בזמן החג[50], כנ"ל.

ויש לומר אז אויך מצד דעם איז מעשר עני ניט לגמרי בדומה צו לקט שכחה ופאה (אין דעם וואס „כל הנותן וכו' מעלין עליו כאילו בנה ביהמ"ק והקריב עליו קרבנותיו"): וויבאלד אז די נתינה פון מעשר עני איז ניט יעדן יאָר (ווי לקט וכו'), נאָר איין מאָל אין דריי יאָר[48], דעריבער דריקט זיך אין דעם ניט אויס (אויף אזויפיל) אז ער גיט דערמיט אוועק זיין חיות נפשו ווי ביי די אַנדערע דערמאָנטע מצות.

ועד"ז בנוגע לכרם, וואס איז ניט אַ (מזון) הכרח פון דעם מענשן, זאת ועוד — וואס די טירחא, די נטיעה וכו' בכרם, איז ניט במשך זמן רב יעדן יאָר ווי בא תבואת השדה.

יו"ד. בהמשך לזה איז רש"י מפרש „תעזוב, הנח לפניהם והם ילקטו ואין לך לסייע לאחד מהם":

ביים ערשטן ציווי אויף די מצות (אין פ' קדושים), ווו עס שטייט „לעני ולגר תעזוב אותם", דאָרף רש"י ניט מפרש זיין, ווייל עס איז מובן בפשטות אז די תורה קומט דאָרט זאָגן אין וואס עס באַשטייען די מצות פון פאה ולקט כו': „לא

45) ועפ"ז מובן גם מה שרש"י שינה מהסדר בקרא (ראה לעיל הערה 11)• כיון שמדבר בפעולת האדם בזמן קצירתם, לכן כותב סדרם בהווה וע"ד הרגיל, משא"כ בציווי הכתוב — כותב חיוב ודאי תחלה — פאה, ואח"כ החיוב שהוא רק לפעמים — באם נשרו, ולא יותר משתים — לקט כו' — ראה תוי"ט פאה פ"ד מ"ו.

46) אף שצריך להזכירם דרך אגב דפאה כו' (ראה הערה 24) — ה"ז בקרא כיון שהכוונה „שלא תשכח מה שציוותיך לעשות", משא"כ בדברי ר' אוורדימס.

47) ראה פרש"י תבוא (כו, יב): שהרבה אילנות יש שנלקטין אחר הסוכות (והרי בשיטתו ופרש"י עסקינן). ובתוד"ה כנס ב"ב (כח, א) „דבציר הוי בתשרי וכבר כלה הקייץ".

אבל להעיר משלח (יג, כ) „והימים ימי בכורי ענבים" — שהי' בתקופת תמוז (ראה רש"י דברים א, ב)• ולכאורה כן משמע גם מהברכה בפ' בחוקותי (כו, ה) „והשיג לכם דיש את בציר ובציר ישיג את זרע", שזרע הוא „חצי תשרי ומרחשון וחצי כסלו" (רש"י נח ח, כב), ואם גם בציר הוא בתשרי מהי הברכה בזה?

ובחי' חת"ס לב"ב שם „מאי דמייתי תוס' מאמוראי דבבל דהוה בציר בתשרי וכבר כלה הקיץ אע"פ דבא"י קדים בציר טפי•• כדכתיב במרגלים והימים ימי בכורי ענבים".

ולפי"ז זה אולי י"ל שבתיבת „חג" מוסיף רש"י ביאור והכרח רק ע"ז שלא העתיק מעשר עני, שהוא (בכלל) בזמן החג, כדלקמן בפנים.

•) להעיר שעד"ז הוא גם ברמב"ם, שבסהמ"צ ומנין המצות מ"ע קכ ואילך ובהמצות שבהכותרת להל' מת"ע, כתב פאה לקט. ועד"ז סדרם בפנים ההלכות שם בפ"א מהל' מת"ע, ופ"ב ואילך. משא"כ כשמפרטם ביחד פ"א ה"ז (ועד"ז בכ"מ בהמשך ההלכות) נקט „לקט שכחה ופאה". ואכ"מ.

•) ובפרש"י נח (ח, כב): קיץ הוא זמן לקיטת תאנים וזמן שמייבשים אותן בשדות — דלא כמ"ש בתוס' שם דאז הוי באילנות. וראה גם פרש"י ב"ב שם ד"ה וכנס.

••) בספורנו שלח שם, „ולא היו הפירות כו' בשלימותם עדיין כו'". אבל דוחק לומר ששלמותם (זמנם) הי' רק לאחרי ב"ג חדשים (אחרי חודש תשרי).

48) ראה ראה יד, כח ואילך. תבוא כו, יב ובפרש"י.

49) ראה לעיל הערה 42, וש"נ.

50) וראה פרש"י משפטים כג, טז. וראה פרש"י נח ח, כב.

תכלה פאת שדך גו' ולקט קצירך לא תלקט .. (נאָר) לעני ולגר תעזוב אותם", וואָס דער פירוש פון „תעזוב" איז פשוטו כמשמעו:

משא"כ בפרשתנו וואָס דאָ ווייס מען שוין דעם תוכן ואופן קיומן פון די מצות, אַז די פאה און לקט דאַרף מען איבערלאָזן פאַר די עניים — און דאָס וואָס דער פסוק זאָגט דאָ נאָכאָמאָל „ובקוצרכם גו' לא תכלה פאת שדך" איז בכדי מוסיף זיין אַז „כל הנותן לקט שכחה ופאה כראוי מעלין עליו כאילו בנה ביהמ"ק והקריב כו'", וכנ"ל צו מדגיש זיין אַז די נתינה איז באופן הראוי ובשלימות, ביז אַז דער בעל השדה האָט אפילו ניט קיין טובת הנאה —

איז מובן אַז אויך די הוספה „לעני ולגר תעזוב אותם" (היות אַז אויך דער ענין ווייס מען שוין פון פ' קדושים), איז בכדי צו מוסיף זיין אין דעם פרט פון שלימות הנתינה (ובמילא — שלילת ההנאה) פון דעם נותן: און דעריבער איז רש"י מפרש „תעזוב הנח לפניהם והם ילקטו ואין לך לסייע לאחד מהם": ניט נאָר האָט ער ניט די טובת הנאה אויסקלייבן וועמען פון די עניים צו געבן, נאָר ער האָט אפילו ניט די הנאה צו מסייע זיין אינעם נעמען, זיי נעמען דאָס אינגאַנצן אַליין[51].

יא. אַ תלמיד ממולח קען אַבער נאָך אַלץ פרעגן אויף דעם פירוש פון רבי אוורדימס, אַז „כל הנותן לקט שכחה ופאה כראוי מעלין עליו כאילו בנה ביהמ"ק כו'":

אין וואָס באַשטייט פאַרט די גרויסע מעלה פון דעם וואָס ער נעמט צו און גיט אַוועק אַ זאָך, ניט האַבנדיק קיין אייגענע טובת הנאה

[ובפרט אַז ע"ד הרגיל איז עס גאָר ניט אַזויפיל בכמות: איינער אַדער צוויי אַראָפגעפאַלענע שבלים פון לקט, די פאַר פאַרגעסענע זאָגנען, אַדער די שבלים בפאת השדה (וואָס איז פסוק שטייט ניט קיין שיעור[52], און מדאו' רייתא איז טאָקע ניטאָ קיין שיעור[53] — „אפי' הניח שיבולת אחת יצא ידי חובתו"[54], און אפי' מדרבנן איז עס אַ שיעור פון אחד מששים וכו').

איז אמת טאָקע, וויבאַלד דאָס קומט מיגיע כפיו איז ביי אים טייער אויך דער דבר מועט — לויט פירוש רש"י איז דאָך דער עיקר דער אופן הנתינה, „נותן לקט שכחה ופאה לעני כו'אוי" — טאָ]

מיט וואָס איז דאָס אַזאַ דבר גדול, ביז אַז „כאילו בנה ביהמ"ק והקריב עליו קרבנותיו בתוכו"?

אויף דעם ברענגט רש"י (אויך) דעם שם בעל המאמר, רבי אוורדימס:

חז"ל דערציילן אין ירושלמי[55], אַז יהודא איש הוצי האָט זיך באַהאַלטן דריי

---

51) ולשונו „ואין לך לסייע לאחד מהם" הוא הפי' של „הנח לפניהם", שאין הכוונה שיניח לפניהם, ע"ד „והנחת בשעריך" דמעשר עני בראה שם (ראה לעיל הערה 42 ובמשנה ראשונה שם). וראה ירושלמי פאה רפ"ד „תעזוב, הנח לפניהם תבואה בקשה כו'". ועד"ז בתו"כ קדושים שם. ושם לפנ"ז „הנח לפניהם והם יבזבזו". וראה לקמן בפנים סעיף יב.

ופשיטא שאין לדייק לשון רש"י „כל הנותן לקט שכחה ופאה לעני" ולומר שכוונתו שנותנו ביד, (וראה במשכיל לדוד כאן ד"ה תעזוב) — כמו שלשון המשנה שם ד„פאה ניתנת במחובר", אף שהכוונה „הנח לפניהם".

52) וברש"י קדושים שם, ט כתב „שיניח פאה בסוף שדהו" אף שבכמה מצוות כתב שיעור, וכמו שתיכף לאח"ז בלקט כתב „שבלים הנושרים בשעת קצירה אחת או שתים אבל כו'".

53) ריש מס' פאה.

54) לשון הרמב"ם שם הט"ו.

55) שביעית פ"ח ה"ה. ובנדרים פי"א ה"א (אלא דשם לפנינו רבי אבא בר"י). ובבבלי נדרים (פא, א) הוא באו"א קצת, כבהערה 58.

טעג אויף דערגיין „מניין שחיי עיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת אתא לגבי רבי יוסי כו״ און רבי יוסי האָט געזאגט זיין זון ר׳ אבירודימס[56] אז ער זאָל אים זאגן „הדין טעמא מניין שחיי העיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת א״ל תהיינה[57] הערים האלה תהיינה עיר ועיר ואח״כ ומגרשי׳ סביבותי״[58].

ולכאורה פאַרוואָס האָט רבי יוסי גע־דאַרפט רופן זיין זון אבירודימס און אים זאגן אַז ער זאָל ענטפערן — פאַרוואָס האָט ר׳ יוסי אַליין ניט געזאגט יהודא׳ן דעם מקור הדין? ובפרט אַז ער (ר׳ יוסי) איז דער וואָס האָט געזאגט דעם דין.

דערפון איז פאַרשטאַנדיק, אַז דער ענין איז געווען רבי אבירודימס לימוד מיוחד — (ע״ד ווי מ׳זאגט אויף ר׳ יהודא אַז כולי תנויי בנזיקין הוה[59], אויף ר׳ עקיבא — כלך לך אצל נגעים ואהלות[60] ועוד) — ער האָט זיך בא־זונדערס „געקאָכט״ אין דער הלכה פון „חיי העיר הזאת קודמין״, און דערפאַר האָט ר׳ יוסי אים געזאגט.

ד.ה. תנויי פון רבי אבירודימס איז אין דעם ענין, אַז ע״פ תורה איז די ענים וואָס זיינען נעענטער צו אים (אפילו נאָר א קירוב וואָס מ׳געפינט זיך אין דער זעלבער שטאָט), האָבן א דין קדימה לגבי די ענים וואָס זיינען ווייטער פון אים.

איז לפי שיטתו מובן דער גרויסער חידוש וענין בנדו״ד, אַז „נותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי מעלין עליו כאילו בנה ביהמ״ק והקריב כו״ — וואָרום די הנהגה וואָס מאָנט זיך ביי לקט שכחה ופאה, ער זאָל ניט מקדים זיין די וואָס זיינען קרובים אליו (אדער ענייי עירו בכלל)[61] פאַר אַנדערע, איז היפך טבעו ווי עס דאַרף זיין ע״פ תורה, וכנ״ל.

יב. ע״פ הנ״ל יש לומר בזה „ענינים מופלאים״ ע״ד ההלכה (וואָס מ׳קען אַרויסנעמען פון רש״י):

דער רמב״ם פסק׳נט[62] אַז פאה (און אַזוי אויך לקט ושכחה) איז א לאו הניתק לעשה, און אויב אַז „עבר וקצר את כל השדה״ און האָט ניט איבערגעלאָזט קיין פאה במחובר איז „לוקח מעט ממה שקצר כו׳ ונותנו לעניים שנתינתו מצות עשה שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם״[63].

אָבער ע״פ (הנ״ל בפירוש) רש״י בפשוטו של מקרא קומט אויס, אַז דאָס איז ניט קיין לאו הניתק לעשה[64], דער פסוק לעני גו׳ איז ניט קיין נייער חיוב מצוה וועלכער איז מנתק דעם לאו דורך נותנו, געבן דאָס לעני:

דער „לעני ולגר תעזוב אותם״ וואָס שטייט אין פ׳ קדושים איז מתאר דעם אופן פון קיום הלאו — „לא תכלה פאת שדך לקצור״, דורך „לעני ולגר תעזוב

---

56) בבבלי שם „ורדימוס״, ועד״ז בשבת קיח, ב. וכ״ה בי׳ל״ש פרשתנו כאן.

57) יהושע כא, מ.

58) בבבלי: א) דאשכח׳ ורדימוס ב״ר יוסי, ומעצמו אמר לו טעמא דאבא לא שרבי יוסי קרא לברי׳. ב) שאלו הטעם דר״י דכביסתן קודמין לחיי אחרים. ג) הביא הרא׳ מהכתוב (מטות לה, ג) „ומגרשיהם יהיו לבהמתם וגו׳״, שרואים דכביסה קרי לי׳ חייתם. וראה מראה הפנים ושירי הקרבן לירושלמי נדרים שם.

59) ברכות כ, א. וש״נ.

60) חגיגה יד, א. וש״נ.

61) ראה מעיל צדקה שם בסופו. ולהעיר ע״ד ההלכה מצפע״נ הל׳ מת״ע פ״א ה״ח. ועוד.

62) הל׳ מת״ע פ״א ה״ב־ה. סהמ״צ מ״ע קכ־קכא. מל״ת רי, ריד.

63) לשון הרמב״ם שם ה״ב.

64) אבל ראה פנים יפות לקדושים שם. משכיל לדוד כאן.

אותם"[65]: און דער צווייטער ציווי[66] „לעני ולגר תעזוב אותם" שבפרשתנו[67] קומט[68], אדרבה, נאָר מוסיף זיין אין דעם העדר ההנאה, כולל צו שולל זיין די הנאה פון נתינה[69].

בסגנון אחר: הנתינה „לעני ולגר" באָ לקט ופאה באופן פון „תעזוב אותם", אז זיי זאָלן אַליין נעמען און ער האָט ניט די טובת הנאה פון געבן, איז ניט אַ (זייטיקער און) נוספדיקער פרט אין מצות לקט שכחה ופאה[70], נאָר דאָס איז גדר המצוה: דער גדר המצוה איז ניט (נאָר) דער ענין פון „מוציא לקט שכחה ופאה"[71] נאָר (אויך) דער „נותן (לקט שכחה ופאה) לעני כראוי" — „לעני ולגר תעזוב אותם".

יג. פון דעם נעמט מען אַרויס אויך די הוראה אין יינה של תורה פון פרש"י — אויף וויפל עס איז נוגע אַז אַ קיום מצוה, אפילו אַ מצוה קלה, שבולת אחת פוטרת (כנ"ל סי"א), זאָל געטאָן ווערן מיט אַן אמת אַן קיין פניות און הנאה.

און אויך, לאידך גיסא, אויף וויפל עס איז נוגע די אייגענע אתכפיא — כופה את יצרו ביז ווי באָ כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו גו' עזוב תעזוב עמו[72], איז „מצוה בשונא כדי לכוף את יצרו"[73] — אויף אַזויפיל אַז דוקא מצד דעם וואָס ער איז מקיים די מצוה פון לקט כו' היפך ווי עס טראָגט אויס מצד טבע ע"פ תורה (אַז בצדקה סתם — גיט ער עניים הקרובים פריער[74]), מצד דעם דוקא „מעלין עליו כאילו בנה ביהמ"ק והקריב עליו קרבנותיו בתוכו":

און אַז מ'איז עוסק „לשנות מדותיו

---

65) וכביומא לו, ב „תעזוב מיקרא משמע", ולדידי' לא הוי לאו הניתק לעשה. וראה פרש"י ותו"י שם.

66) להעיר מתמורה (ו, א): שאני התם דאמר קרא תעזוב תעזוב יתירה. וראה תוד"ה אמר אביי שם.

ולהעיר מהשקו"ט (גם בדעת הרמב"ם) — בס' לימודי ה' לימוד פה. שעה"מ הל' גירושין פ"ג הי"ט. שו"ת שואל ומשיב מהדורא שתיתאי סי' כו. מפרשים ליומא שם, ועוד. וראה הנסמן בהערה 68. ואכ"מ.

67) בהכתב והקבלה כאן, דהכתוב דפ' קדושים לא תכלה פאת שדך לקצור יזהיר על חיוב לכתחילה שלא יגמור לקצור, והפסוק דפרשתנו „בקוצרך" יזהיר על הדיעבד אם כבר קצר כל השדה דיתן מן הנקצר כו'.

אבל ראה ירושלמי רפ"ד דפאה שלמדין מהכתוב דפרשתנו שהפאה ניתנת במחובר (ראה פני משה שם), וכן הובא בפיה"מ וברא"ש שם. וכן בריש הל' מת"ע הביא הרמב"ם הכתוב דפרשתנו לעצם המצוה" דפאה, „אלא יניח מעט קמה", ועד"ז בסהמ"צ מל"ת רי (ראה הוצאת העליר וקאפח), וכן במנין המצות בריש ספר היד לרוב הכת"י (ראה רמב"ם ס' המדע — ירושלים, תשכ"ד).

68) ולהעיר דלפ"ז לא מצינו לפרש"י הדין דפאה בעומרים באם עבר וקצר (וראה הערה שלפנ"ז). ולהעיר מצפע"נ הל' מת"ע רפ"א (ושם פ"ב ה"ד (לא, ב-ג)) דמשמע מירושלמי דחיוב פאה בעומרים הוא חיוב בפ"ע, ולא דנשאר עליו החיוב דקמה, ע"ש בארוכה בנוגע לאו הניתק לעשה, וחילוק הסוגיות דב"ק חולין תמורה ועוד. ואכ"מ.

69) ועוד חידוש בפרש"י פרשתנו (השייך להנ"ל) דחזר ושנה לעבור עליהם בשני לאוין, ולא מצאתי לע"ע לשאר פוסקים שס"ל כן.

וע"פ הנ"ל בפנים יובן החידוש בזה, שהרי גם „תעזוב" דפרשתנו אין הכוונה ע"י מעשה דנתינה כו' כ"א „הנח לפניהם כו'" כנ"ל, ומכיון שאין בו מעשה לא ניתק (ונשארו עליו) ב' הלאוין — ראה תוד"ה הנח חולין פא, א בסופו. וראה פנים יפות שם. ואכ"מ.

*) ולהעיר מכס"מ שם ה"ד לענין לקט: מפורש בתורה פרשת אמור.

70) כפשטות לשון הרמב"ם שם ה"ח.

71) ולהעיר מלשון הרמב"ם בסהמ"צ ובמנין המצות שם וכן בהכותרת להל' מת"ע „להניח פאה" „להניח לקט כו'", ולא כתב „לעני". משא"כ במל"ת רי ואילך. וראה לשונו ריש הל' מת"ע.

72) משפטים כג, ה.

73) ב"מ לב, ב.

74) שו"ע יו"ד סרנ"א ס"ג.

הטבעיים", ביז „לשנות טבעי' מדותיו"[75], ווערט פון[76] „מעלין עליו כאילו" — דער בנין בית המקדש כפשוטו, „ושם נעשה לפניך . . כמצות רצונך" — אין דעם ביהמ"ק השלישי שיבנה במהרה בימינו ממש.

(משיחת מוצש"ק פ' אמור תשל"ח)

75) ראה לקו"ד ח"א נו, א ואילך. ונת' בהתמים חו' ג ע' סו. ולהעיר מכש"ט סכ"ד, בשם רס"ג.

76) ראה לקו"ד שם מאמר אדה"ז „כל ענין החסידות הוא לשנות טבעי' מדותיו" — והרי ביאת המשיח תלוי' בהפצת המעינות (חסידות) חוצה.